

Warszawa 08.11.2022 r.

Marszałek Senatu RP

prof. Tomasz Grodzki

Petycja Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę w sprawie zapewnienia dzieciom do 18 roku życia - pokrzywdzonym przestępstwami, przesłuchania w przyjaznym trybie art. 185 a, b, c i d kpk

Karolina została przesłuchana przez Policję na komisariacie. Jej rodzice handlowali narkotykami, sami również używali narkotyków. Nie stosowali wobec niej przemocy, nie grozili jej, nie krzyczeli; za to często urządzali w domu imprezy, zapraszali coraz to nowych wujków i ciocię. Na imprezach zażywali narkotyki i podawali je Karolinie, najczęściej kokainę. Obecnie przebywają w areszcie, a Karolina jest świadkiem w sprawie. Karolina była już raz przesłuchiwała na Policji, możliwe, że przesłucha ją ponownie prokurator, a na pewno będzie przesłuchiwana po raz kolejny na sali sądowej podczas procesu rodziców, być może za rok lub dwa lata ... Karolina ma 8 lat.

Misją i celem Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę jest, by wszystkie dzieci miały bezpieczne dzieciństwo i były traktowane z poszanowaniem ich godności i podmiotowości.

Nie wszystkie dzieci są bezpieczne – co siódme dziecko¹ w Polsce doświadcza jakiejś formy krzywdzenia: bicia, zaniedbania, wykorzystywania seksualnego, stając się uczestnikiem procedur prawnych. W takich sytuacjach Fundacja podejmuje działania, w tym prawne, aby dzieci bezpiecznie i z uwzględnieniem ich praw uczestniczyły w procedurach sądowych. Podstawowym prawem dziecka pokrzywdzonego przestępstwem (także dziecka świadka przestępstwa) jest prawo wpisane do kodeksu postępowania karnego w art. 185 a, b i d, do jednokrotnego przesłuchania w przyjaznym pokoju przesłuchań przez sędziego w obecności biegłego psychologa. W Polsce obecnie jest ok. 470 przyjaznych pokoi przesłuchań zapewniających dzieciom bezpieczne warunki przesłuchania.

Obecne prawo negatywnie różnicuje ochronę dzieci – nie wszystkie dzieci, które są pokrzywdzonymi, mogą być przesłuchiwane w tak bezpieczny sposób. Artykuł 185 a, b i d kodeksu postępowania karnego jest skomplikowany, długi, wewnętrznie sprzeczny. A przede

¹ Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci , FDDS 2018, <https://fdds.pl/co-robimy/raporty-z-badan/2018/ogolnopolska-diagnoza-skali-i-uwarunkowan-krzywdzenia-dzieci-2018.html>

wszystkim uzależnia prawo do ochrony od wieku dziecka oraz wskazuje, które pokrzywdzone dzieci na takie przesłuchanie zasługują, a które nie. Artykuł zawiera kryteria, jakie musi spełnić dziecko, aby mieć prawo do przyjaznego przesłuchania. Te kryteria to: wiek - 15 lat, bycie pokrzywdzonym lub świadkiem oraz konkretny rodzaj przestępstwa.

W 2021 roku 42 360 dzieci zostało pokrzywdzonych różnymi rodzajami przestępstw, 8 979 z nich zostało przesłuchanych w przyjaznym trybie.²

W jaki sposób zostało przesłuchane pozostałe 33 388 dzieci? Możemy się tylko domyślać, że w podobny do tego, jakiego doświadczyła Karolina.

Dzieci stanowią grupę, która w toku postępowania karnego wymaga szczególnej ochrony prawnej: „dzieci powinny być traktowane sprawiedliwie, z troską, wrażliwością i szacunkiem podczas każdego postępowania lub każdej sprawy, przy czym szczególną uwagę należy zwrócić na ich sytuację osobistą, dobre samopoczucie i specjalne potrzeby, przy pełnym poszanowaniu ich integralności fizycznej i psychicznej”³. Jak wskazuje Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie przepis regulujący przesłuchanie małoletnich pokrzywdzonych ma służyć przede wszystkim **ochronie psychiki małoletnich pokrzywdzonych i zapobieganiu ich wtórnemu krzywdzeniu przez instytucje.**

Przesłuchanie naraża pokrzywdzone dziecko na konieczność odtworzenia wspomnień związanych z krzywdzeniem. Jest to jeden z czynników wtórnej wiktylizacji, czyli ryzyka doświadczenia przez pokrzywdzonego toczącego się postępowania karnego jako traumatycznego. Odtworzenie wspomnień związanych z urazowym doświadczeniem następujące podczas przesłuchania wywołuje ponowne przeżywanie zdarzenia, a w konsekwencji doprowadza do pogorszenia stanu psychicznego dziecka. Ponownie lub wielokrotne przesłuchania prowadzą do wtórnej wiktylizacji dziecka.

Ta wiedza, doprowadziła do tego, że 20 lat temu, w 2003 r. Fundacja była inicjatorem zmiany prawa, które wprowadziło do kodeksu postępowania karnego ochronny tryb przesłuchania dzieci – art. 185 a kpk. Pierwszy przyjazny pokój przesłuchań powstał w naszej placówce na ul. Walecznych 59, przez lata wraz z Ministerstwem Sprawiedliwości prowadziliśmy program certyfikacji pokoi przesłuchań, aby spełniał standardy przyjazności dla dzieci i funkcjonalności dla wymiaru sprawiedliwości.

² Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/>

³ Wytyczne Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom, 2012

Przez te 20 lat przepis zmieniał swój kształt, nadal jednak nie zapewnia ochrony dzieciom pokrzywdzonym powyżej 15 roku użycia oraz dzieciom, które są świadkami przestępstw. Obserwujemy (prawnicy i terapeuci pracujący z podopiecznymi Fundacji) regres również w ochronie pokrzywdzonych i świadków poniżej 15 roku życia.

16-latka, która doświadczyła przemocy seksualnej została przesłuchana przez policję i czeka na kolejne przesłuchanie na sali sądowej, 17 latek pokrzywdzony zgwałceniem próbował popełnić samobójstwo po przesłuchaniu na Policji, 8-latek został przesłuchany na sali sądowej na kolanach mamy, bo sprzęt w pokoju przesłuchań nie działał, 10-latka była przesłuchiwana w pokoju przesłuchań mieszczącym się piwnicy budynku sądu, 16-latka przesłuchiwana przez policję w obecności psychologa, informacja od Prokuratora, że 16-latkom nie przysługuje ochronny tryb przesłuchania.

To tylko kilka obrazków z doświadczeń małoletnich podopiecznych Fundacji w ostatnich kilku latach.

Jesteśmy głęboko przekonani, że czas zmienić prawo, tak aby każde dziecko, bez względu na wiek, było przesłuchiwane tylko raz i w przyjaznych warunkach.

Fundacja przygotowała propozycję zmiany przepisu art. 185 a kpk, która zapewnia jednolitą ochronę prawną w postaci przyjaznego przesłuchania dzieciom do 18 roku życia i załącza ją do niniejszej petycji.

Niniejszym Fundacja składa petycję, w trybie ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach w interesie publicznym i wnosi o jej rozpatrzenie zgodnie z ustawowym trybem.

Petycję wnosi Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, a popiera ją 26 instytucji i organizacji pozarządowych: Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych w Polsce, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia", Komitet Ochrony Praw Dziecka, Koalicja na rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej, Fundacja Ocalenie, Fundacja Po Drugie, Stowarzyszenie „Nadzieja Rodzinie” Fundacja Polki Mogą Wszystko, Fundacja "Dziecko w Centrum", Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Ukraiński Dom w Warszawie Fundacja Nasz Wybór, Feniks Fundacja Na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy, Towarzystwo Pomocy Młodzieży, Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Być Razem, Stowarzyszenie Mudita, Stowarzyszenie Ewangelizacyjno-Charytatywne "Mocni w Duchu", Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego w Radłowie oraz jej organ prowadzący Stowarzyszenie na rzecz Przeciwdziałania Zjawiskom Patologii Społecznej AMOS, Stowarzyszenie ARKA, Stowarzyszenie Pomocy Iskierka, Stowarzyszenie Moc Wsparcia, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bogdańcu,

Fundacja Dom Terapii, BABA Lubuskie Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet, Fundacja Słonie na Balkonie, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tyczynie i EduKABE Fundacja Kreatywnych Rozwiązań.

Załącznik - Propozycja nowelizacji art. 185 a-d kpk

Art. 185a. [Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego i małoletniego świadka]

§ 1. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego i świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 18 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

§ 2. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa niezwłocznie. Prokurator, obrońca, kurator procesowy małoletniego pokrzywdzonego oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, o którym mowa w § 1, ma prawo również być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Jeżeli oskarżony zawiadomiony o tej czynności nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza mu obrońcę z urzędu.

§ 3. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.

Art. 185b. [Przestępstwa określone w art. 197-199 k.k. - zawiadomienie o przestępstwie, przesłuchanie pokrzywdzonego]

§ 1. W sprawach o przestępstwa określone w art. 197-199 Kodeksu karnego zawiadomienie o przestępstwie, jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów.

§ 1a. W sprawach o przestępstwa określone w § 1 pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył 18 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania.

§ 2. Przesłuchanie pokrzywdzonego, o którym mowa w § 1a, przeprowadza sąd w trybie art. 185 a kpk.

§ 3. Jeżeli zajdzie konieczność ponownego przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka w związku z wyjściem na jaw okoliczności, o których mowa w § 1a, na jego wniosek przesłuchanie przeprowadza się w sposób wskazany w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania pokrzywdzonego lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

§ 4. Na wniosek pokrzywdzonego należy zapewnić, aby biegły psycholog biorący udział w przesłuchaniu był osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba że będzie to utrudniać postępowanie.

Art. 185c. [Przesłuchanie w trybie art. 185a-185b]

§ 1. Przesłuchania w trybie określonym w art. 185a-185c przeprowadza się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób przygotowania przesłuchania w trybie, o którym mowa w § 1, oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań, w tym ich wyposażenie techniczne, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa osób przesłuchiowanych.